

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölszólamlások
küldendők.Bérmertlen levelek el nem
fogadtatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI

HETILAP.**Előfizetési díj:**Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „**Hirdetési díj:**Egy kéthasábos petisors 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: Mit akar Verhovay? Führer Ignácztól. — A vérvád és a zsidóság. Ur. Kohut Sándor-tól. — Bibliafejtegetési tanulmányok. Steiner Ignácztól. — Az ár ellen. Kiss Ferencztől. — A zsidó vallás reformja. — Levelezések: A szatmári zsidók reformmozgalmához. Hoffmann Mór-tól. — Irodalom. — Különlélek — Szerkesztői posta. — Hirdetések.

Előfizetésre felhívás.

Fél éve immár, hogy lapunk fenáll s noha nem igen dicsekedhetünk hitfeleink fölötté nagy pártfogásával, még sem csüggedünk el törekvésünkben, mert jól tudjuk, hogy az elvek megtestesítése és érvényesítése időt, hosszú időt igényel; mert valamint társadalmi, úgy vallási téren is igen hosszadalmas a processus, mely az eszmék tisztázását és megszilárdítását eszközli.

Nem is kecsegtettük magunkat lapunk megindításakor sem valami vérmes reményekkel, mert számba vettük a körülményeket, melyek közt hitfeleink élnek; tudtuk, hogy az öregebb nemzedék nem igen szokott magyar lapot olvasni s hogy ekképp csak a jövőre kell biznunk vállalatunk sorsát.

Csalódásra tehát nem ébredtünk. De mind a mellett mégis nagyobb pártolást vártunk vállalatunk iránt, mely egyedül áll a maga nemében s mely — minden szerénytelenség nélkül mondhatjuk — elég hazafias szellemben és kellő higgadtsággal és tárgyilagossággal iparkodik feladatát megoldani.

Tudjuk azonban, hogy a bizalom olyas valami, a mit csak nagy nehezen lehet kivívni s a mire érdemeket kell szerezni. Ennélfogva valamint eddig, ezentul is azon leszünk, hogy programunkhoz hiven ragaszkodva, hitfeleink bizalmára érdemesekké tegyük magunkat.

Feladatunk tehát ezentul is az lesz, hogy hitfeleinkben a hazafias szellemet mind jobban megszilárdítsuk, a két tábor-közi egységet lehetőleg elősegítsük s hogy a zsidóság ellen szórt mindazon vádak alaptalanságát kiderítsük és visszautasítsuk, a mikkel elég igazságtalanul illetik.

Ezek után újból ajánljuk magunkat t. olvasóink b. pártfogásába, kérve, sziveskedjenek oda hatni, hogy lapunk minél jobban elterjedjen, mert csakis az általunk hirdetett elveknek és nézeteknek minél nagyobb körre való hatása által lesz elérhető az a cél, melyet feladatunkul kitűztünk.

A lap terjedelme és ára változatlan marad. Kérjük ennélfogva azon t. előfizetőinket, kiknek előfizetése lejárt, hogy sziveskedjenek mielőbb előfizetni, a netáni hátralékosokat pedig arra kérjük, hogy hátralékaikat mielőbb beküldjék.

Figyelmeztetés.

Néhány hétre elutazni kénytelenítettvén, távollétem alatt Führer Ignác képezdei tanár ur lesz szives helyettem a szerkesztői teendőket végezni. Lakása Szerecsen-utca 4. sz. alatt van. — Szerk.

Mit akar Verhovay?

A ki a „Függetlenség“ mult heti számaint némi figyelemmel kísérte, kézzel foghatólag győződhetett meg a felől, hogy annak tűzokádó szerkesztője sem többet, sem kevesebbet nem kíván, mint a „gaznál gazabb“ zsidókat (és

melyik zsidó nem gaz Verhovai úr előtt?) karóba húzatni, kerékbe töretni, lófarkon hurczoltatni vagy különös kegyelemkép deresre húzatni és azután az ígért földére eltolonczoltatni. És ez félig sem tréfa! Olvassa el bárki Verhovai úrnak vérrel és epével folyó tollából kikerült czikkeit, és meglássa, hogy azokban a zsidónak más neve nincs, mint gyilkos, s a k t e r s több efféle szépséges czimek.

Verhovai oly határozottsággal beszél Solymosi Eszter zsidó gyilkosairól, mintha a sakterozás pillanatában ő fogta volna a szerencsétlen áldozat lábait. És ha akad olyan hitetlen ember, a ki Verhovai felhevült agyának képzelődéseit agyrémeknek tekinti és a mester szavaira meg nem esküszik, az vagy zsidó, vagy zsidó zsoldban áll. Így pl. Heymann ügyvéd ellen minden nap más-más kifogásokkal, vádakkal és koholmányokkal szállt sikra. Most pedig, hogy Heymann ur az örökös gyanúsításokat megsokalva visszalépett és helyette a főváros legjelesebb és legbecsületesebb keresztény ügyvédek vállalták el a vádlottak védelmezését, — a mi Verhovai urnak még kevésbé van inyére — avval áll elő, hogy az orsz. izr. iroda 80.000 frtot bocsátott az illető három keresztény ügyvéd rendelkezésére, azaz, hogy Eötvös Károlyt és két ügyvéd társát a zsidók megvesztegették! No ha ez nem rút gyanúsítás, akkor Verhovai úr a legszelidebb ember a világon!

Legfurcsább azonban Verhovai ezen minősíthetetlen eljárásában az, hogy még a zsidók tanácsadójának szeretné magát tekintetni! Ő a ki Istóczyt százsorta tullicizálja; kinek a lapja világért el nem mulasztaná, hogy valamely zsidó hep-hep historiát nagy kedvteléssel regisztráljon; ki minden isten-adta napon a zsidógyűlölet magvát hinti el türelmes magyar szivekbe; ki nyiltan lázit, izgat és bujtogat egy hazafias, folyton magyarosodó vallásfelekezeten; kinek minden szava egy-egy mérges tördőfés a zsidók szívébe; — ugyanaz a Verhovai merészli magát a zsidók barátjává, tanácsadójává feltolni!!! Nem, a zsidók közt, mint általában az emberek közt, sok a csalfa, „szélhámos“, gazember és gonosztevő, de olyan bárgyu oktondi, ki Verhovainak a zsidók irányában szinlelt őszinte jóakarátában egy perczig is hinne, — nincs!

Pedig a magyar zsidóság egy kis őszinte hajlandóságot is érdemelne Verhovai ur részéről, kit mikor élet és halál közt lebegett, midőn földi élete egy hajszálon függött, őszinte szeretet és ragaszkodás jeleivel halmozott el! — Csak szép erény a háladatosság! Führer Ignác.

A vérvád és a zsidóság.

Szegény Judéa! Elismerés helyett félreismerés; becsülés helyett becsmérítés; üdvözlés helyett üldözés volt mindenha osztályrészed! Ha kiváló fiaid valamegyike világra szóló dicstettet vitt véghez, elhallgatják

zsidó származását és csak egyéni erénynek tudják be, de rögtön a zsidóság egyetemlegességét okozzák, ha valamely elvetemedett ember, ki történetesen zsidó, gaztettet követett el. Izrael — így példázzák már a régi zsidó bölcsek — hasonlít egy bárányfalkához; ha ugyanis egy bárányt támad meg a farkas, az egész falka megrémül, mert a közös veszély érzete szállja meg. „Mégis csodálatos egy juh ez az Izrael“, mondá egykor Hadrian római császár. Rabbi Jehosua b. Chananjához, kivel gyakran enyelegni szokott, csodálatos azért, mert hetven farkas — hetven nép — közt tudja magát az elnyeletés elől megóvni! „Csodálatos a pásztor, volt reá a felelet, ki a félénk birkát annyi ragadozó ellenében megőrzi!“ És így bizonyult be csakugyan a történelemben! A „Somér Jiszrael“, „Izrael őrzője“ a ráfogások, gyanúsítások és vérvádak alól, melyekért egy ideig — igaz, hogy minden percz egy századdal ért föl — az egész zsidóságot ítelték el, ezt még mindig csodálatos módon felszabadítá és az egyéni büntény felderítése, vagy a cselszövény feltüntetése által menekülést hozott Izraelre. A mi annyiszor bebizonyult Izrael véráztatta évkönyvei lapjain, az a tiszta-eszlári rejtély felderítésével újból bekövetkezik, annak be kell következnie! Ám sujtja a törvény egész szigora a bűnöst egyénileg elkövetett gaztetteért, ha zsidó lenne a bűnös, kétszeres szigorral, de ne okozzák az egész zsidóságot az egyesnek vétkeért! Ha már az apa és fiu közti bűnviszonylagosságról mondja a sz. irás:¹⁾ „ne haljon meg az apa a fia, nem az apa a fia vétkeért,“ úgy méltán elvárhatjuk a fölvilágosodott és igazságos tizenkilencedik századbeli minden józan észü embertől, hogy az egész zsidóságot ne tegye bűnrészesévé az egyes elvetemedettségének. A zsidó zsidóval csakis és kizárólagosan a parancsolatok teljesítése kötelezettségében vállal szolidaritást, de soha és semmi szín alatt a büntényben vagy annak elpalástolásában. A büntettes kipuhatólása és kiirtása, ellenkezőleg, legelodázhatlanabb szent kötelességévétetik minden zsidónak a sz. irás által.²⁾

Ámde a XIX. század második felében is élnek nagy számmal oly egyének, kik a sötét középkor elfogult észjárásából, vagy ki nem tudnak, vagy jobban mondva, ki nem akarnak bontakozni. Ezeknél hiába hivatkozunk az igazság és felvilágosultság érveire, a józan ész, az érző szív győző erejére. Vannak azután népbujtogató, lázító, zavarosban halászó természetek, melyeken semminemű okoskodás, semmiféle logika nem fog. Az ezerszer megczáfolt dolgokat, napnál fényesebben bebizonyított történeti tényeket, mint meg nem történeteket elhallgatják és a történet meghamisításával, a régi iratoknak összefüggésből kiszakított idézéteivel, dajkamesékkal — mint megannyi hiteles történeti tényekkel — lépnek a névtelenség tág köpenye alatt a nagy közönség elé, mint „advocati diaboli;“ „az ördög prókátorai“ rémséges vádjaikkal és jelesül a tiszta-eszlári büntényt vizsgáló bíróság ítélet-hozatala elé vágva, a vizsgálat eredményét be nem

várva, már-már „le a zsidóval!“ hangzó jelszavukkal a józaneszü türelmes magyar népet, mely vallásérti üldözést még a keresztesek korszakában sem ismert, felizgatni és a zsidó hajszára mintegy ráerősza kolni életfeladatul látszanak maguknak kitűzni. Hát még a ponyvairodalom névtelen gyárosai és polypkezü terjesztői, kik embergyűlölettel üzérkednek, mennyire sűrögnek-forognak e téveszmék meggyökeresítése érdekében; mennyire buzgólkodnak egy nemesebb cselekedetre méltó hévvel a rég eltemetettnek hitt balhiedelem föllevenítésén! Így mételezik meg a zsidógyűlölettel vértezett eme szomoru hősök a magyar nép egészséges észjárását és jó szívébe így csepegtetnek fajgyűlöletet és mérget! A vad tatárok nem gyűlöltek úgy a magyarokat. Dzsingiskán fékvesztett csordái nem pusztították úgy e szép hazát, mint azok a vérszimatóló néplázítók, kik Magyarországon erőnek erejével „zsidókérdést“ akarnak teremteni és azt az orosz kaczapok műveltségi színvonalára akarják lealjasítani, hogy a művelt nyugati népek elidegenedjenek népüktől és az erről alkotott igazságtalan ítéletet mint jogosultat tüntessék föl, örülvén az alkalmon, hogy balvéleményüket Magyarországról megállandósíthassák!

Végül van még egy szónk a napi sajtó egy részéhez! Nem csak a kákán csomót kereső vidéki lapok, hanem a fővárosi lapok egynémelyike is — vegyük a legildomosabb indokolást — olvasóiknak nyujtandó érdekesítő hírek közlése tekintetéből nem átkodik a chronique scandaleuse inyenczei kedvéért a feltevés lehetőségétől, hogy a sajnos tiszta-eszlári bünténynél tán mégis szertartási czélok vezényelték — szomoru vigaszként teszik hozzá — a fanatikus orthodox zsidókat gaztettük elkövetésében. Mit szóljunk az ilyen eszelős és rosszakaratu feltevésről? Hol van a tekintély, mely előtt az ilyen elfogult, vagy megrögzött konok érvelők térdet hajtának?! Tán az ó-testamentom, melynek hitelességét a keresztény világ kétségbevonhatlanul elismeri, lenne az a tekintély, mely a vádaskodókat elnémíthatná?! Ha így volna, ám olvashatják fellesszámú idézetekben,³⁾ hogy a zsidónak halálbüntetés sujtása mellett⁴⁾ meg volt tiltva még az állati vér élvezete is, mely tilalom már a sinai kinyilatkoztatás előtti időben is ósrégi hagyományként áll a zsidóságban⁵⁾ és mely tilalom azon állítással áll kapcsolatos összefüggésben, hogy a vérrel azonos az állati élet.⁶⁾ A vért csak az oltárra volt szabad fecskendezni, valószínűleg mint maguk a keresztény tudósok⁷⁾ elismerik, azért, mert a zsidóság ezzel ellentétét akarta a pogánysággal szemben jelezni, mely pogány szertartások értelmében az áldozat tetszetős fogadtatása attól függött, ha valjon az áldozó, vagy áldozó pap az állati vérből élvezett-e vagy nem. Ezen áldozati bárányvért fecskendezték hajdan a zsidók Egyiptomban, midőn a kivonu-

³⁾ Levit. 17. 10—10; 19. 26; ugyanott 8. 17; 7. 26; Deuter. 12. 16. 23 és köv. I. Sám. 14. 32 köv; Ezech. 33. 25 és stb.

⁴⁾ Lev. 7. 27; 17. 13.

⁵⁾ Genes. 9. 4.

⁶⁾ Lev. 17. 11, 14; Deut. 12. 23; Josephus Ant. 3. 11, 2 lásd I. 3. 8; Philo opp. II. 356.

⁷⁾ l. Wiener Realwörterbuch II. 489.

¹⁾ Deuteron. 24. 14; 2. Kir. 14. 6.

²⁾ V. ö. Deuteron. 13. 5; 17; 19. 9; 21. 21; 22. 21, 24; 24. 7.

lás előtti éjjel családonkint csoportosultak és tömörültek a házakban és Mózes által előre mondott éjféltájban az egyiptomi elsőszülöttek elhaltak, akkor kellett minden zsidó ház ajtófelére a báránnyévrből fecskendezni, annak jeléül, hogy a zsidók ki ne mozduljanak házaikból éjféltájban, mikoron a halálangyal tartja pusztítását Egyiptomban. A ház felső küszöbén és ajtófelén mutatkozott báránnyév jel volt arra nézve, hogy e házban zsidók laknak, oly zsidók, kik még az áldozati állat vérének sem használják élvezetül, holott ott künn Egyiptomban annyi évszázadon át a zsidókat vérig sértegették, elnyomták; az állatot istenítették, az embert, az isten képmására teremtett valóságot, állattá aljasították!

Nem kutatjuk, hogy a vérvád tán az egyiptomi pászka áldozat vérének fecskendezését gyalázatos ráfogásként akként értelmezte, hogy a zsidónak husvétii szertartása céljából vérré, plane keresztény ember vére van szüksége!!; vagy tán sokkal egyszerűbben a zsidók ellen hébe-korba emelt istentelen eme vérvád onnan vette keletkezését, hogy éppen ellenkezőleg a pogányok hangoztatták a keresztények ellen emelt vádként azt, „hogy pogányok véreire leselkednek.“ — ad majorem Dei gloriam: — mindezt itt nem kutatjuk, erről már vaskos könyveket irtak — itt csak azt említjük fel, hogy a vádaskodónak még a szent írás sem szolgál elismert tekintélyként, mert különben olvashatnák Genesis első lapjain⁸⁾ „Az, ki ember vérének kiontja, annak vére ontassék ki viszont, mert Isten arcmására teremté az embert.“ A ki pedig, tevén hozzá a Talmud⁹⁾, életét mások életével akarja megmenteni, annak a törvény szigora mondja: „azt gondold tán, hogy neked pirosabb véred van felebarátodnál“?! „Ha pedig egy, így mondja tovább az a sokat rágalmazott Talmud¹⁰⁾, mégis ember vérének ontotta volna bárki is, erre csak egy engesztelés képzelhető: a vérkiontó vérkiontása.“ Az oltárt, így fejtegették továbbá a talmudbölcsek¹¹⁾, nem volt szabad faragott kőből építeni¹²⁾, miért? mert a vas, melylyel a követ szétütni és faragni lehetne, véron-tás jelképe, az oltár pedig a béke, Isten és emberközi békesség jelképe, ne jöjjön el a halál jelvénye közel a béke és jólét jelvényéhez: az oltárhoz!“

És mégis vérré lenne az orthodox zsidónak szüksége vallási célokból?! Ki ezt állítja, az erkölcsi gyilkosságot követ el minden egyes zsidón! A megszegényítésről mondja a Talmud,¹³⁾ „a ki valakit nyilvánosan megszegényít, az mintegy megölte azt; a megszegényített t. i. majd elsápad, majd elpirul, mintha a vér kiontatott volna arczából.“

Leginkább keresztények emelték a vérvádat a zsidók ellen, mert az izlam maga is eltiltván a vérelvezetést, nem volt alkalmas talaj a vérvád emelésére.¹⁴⁾ Nincs zsidó, legyen az neologus vagy orthodox, a keresztény-

ség lakta országokban, nincs zsidó, legyen az mivelt, vagy tudatlan, szigorú vagy laza a törvények megtartásában, ki a vérvád hallatára el nem sápadna ijedtében, el nem pirulna szégyenében, hogy a vértől iszonyodó zsidót még csak gondolatban is hépesnek tartják arra, mivel vádolják.

A rágalomról mondják a talmudbölcsek: „hármán osztozkodnak a rágalom bűnében és hármán gyilkossággal jár az. Erkölcsileg megöli ugyanis a rágalmazottat, a rágalmazót és a rágalomterjesztőt.“ Mikor fogja már végre valahára a jobb belátás és igazság ellenségeink kezéből kicsikarni a hármán erkölcsi gyilkosság ez éles fegyverét?! Mikor fog végre diadalra jutni az oly egyszerű, mint ésszerű követelés: ha egy ember vétkezik, szabad-e az egész községre neheztelni. Ha az egyes zsidó bűnös, lehet-e, szabad-e érette elítélni az egész zsidóságot, azt a zsidóságot, mely lehangosabban, legélesebben itéli el azt a bűnt, melylyel a bűnös vádoltatik?!

Zárszavamat pedig a tiszta-eszlári zsidókhoz intézem ezennel.

Hitsorsosim! Sajgó szívvel fordulok messze-messze vidékről ez uton hozzátok. Távol van lelkektől a gondolat, hogy bármelyiketeket a súlyos bűn elkövetésével, vagy bűnrészességgel gyanúsítsalak. De ti sem tagadhatjátok, hogy közvetve általatok az egész föld lakta zsidóság bel- s külnyugalma föl van zavarva azon rémhír által, mintha, iszonyodom kimondani, közületek egyik-másik keresztény emberfeleitek egyikén gyilkosságot követett volna el. Konok ellenségeink istentelen indokolással gyanúsítanak titeket, ez bizonyára ráfogás, ezen büntől menttek vagytok, ez oly igaz, mint igaz, hogy egy Isten van az égben és a földön és az ember lelkiismerete fölött. Hogy van-e miben áll a bűn, melylyel vádoltatik egyike-másika közületek, ezt a világi bíróság ki fogja deríteni, lehet azonban, hogy csak részben derül ki, vagy tán ártatlanul lakol érte, holott a bűnös a világi bíróság kezei előtt rejtve tartja magát. Figyelmeztetlek Jozsua könyvének 7-ik fejezetében elbeszélte ama történetre, mely szerint Achan Karmi fia által elkövetett bűn miatt egész Izraelnek kellett bűnhődnie. Jozsua Achant, midőn sorsolás útján kitudódott ennek neve, felhívta bűnvallomásra, mondván neki: „Szim no kabod l'Adonai elohe Jiszrael“ Add meg a tiszteletet Adonainak, Izrael Istenének és tégy bűnvallomást, és mondd el tüzetesen mit tettél, mit se tagadj.“ És Achan elmondá, mi nyomta lelkét, Jozsua pedig eképp szólt: Beh megkeserítettél bennünket, keserítsen meg téged is Adonaj ezen nap és egész Izrael megkövezte a bűnöst. Ezen nap igen, mondja a Talmud (Synhedr. 44. b.) de a tulvilági életben bocsánatot várt a bűnösre, mivel a halál által kiengesztelést nyert.

Szent kötelességtök, tiszta-eszlári hitsorsosim, minden töletek kitelhető módon a világi bíróságot utba igazítani és annak segédkezni a büntény kiderítésében — ha arról tudomástok vagyon.

Nem vagytok ugyan tanácsomra utalva, de azért mégis figyelmeztetlek bölcseink állítására: „Lelkiismereti dolognál a szent írás a parancsok teljesítési követelése mellé teszi“: „én vagyok Adonai Istenetek“ „ki

⁸⁾ Gen. 9. 6.

⁹⁾ Peszahim 25. b.

¹⁰⁾ Synhedrin 72. b.

¹¹⁾ Mechilta Jithro fejez. végén.

¹²⁾ Exodus 20. 22.

¹³⁾ Baba Mezia 58 b.

¹⁴⁾ A damaskusi esetben is a francia konzulé a vérvádérti orosz-lánrész.

(Nachum 3, 17.) בצל és satrap szókkal. חרם-ot is ilyen alkotásu szónak tartom, t. i. a cheth csak toldalékos betű, a gyök pedig חרם=חרם. (ח váltakozik ת-val, pl. חרם=חרם) Ezen utóbbi ige alakjában előfordul egyszer a szentírásban s „összekötést“ jelent. חרם חרם לחרם. Kösd a kocsit a futtató lóhoz. (Micha 1, 13.) Mindamellett חרם, valamint származéka חרם aram eredetű, mert héberben a ló befogására חרם ige szokottabb kifejezés. Arra nézve, hogy „chartom“ alapértelme: „kötés“, megvolna tehát mind az észteni, mind az etymologiai bizonyíték. Ha hozzáteszszük még, hogy Onkelos fordítása szerint חרם חרם (V. M. 18, 11.) aramul חרם חרם*), továbbá, hogy a talmud a csillagjósok eljárását szintily szóval jelöli, חרם חרם (Sota 22, a.) akkor bizvást eredménykép levonhatjuk: 1) Hogy חרם eredetileg aram szó; 2) hogy az csillagjóst jelent; és 3) hogy az a Jesaiás használta חרם-féle kifejezéssel egyértelmű. És most térjünk vissza problematikus éremszövegünkhöz! Mint tudjuk, az egyik érem körülirata: חרם חרם, a másiké: חרם חרם. A judaeabeliek által a pénzveretésre semminemű befolyás nem gyakoroltatván, az egész cím csakis a pénzverető főpapra magára vonatkozhatik. A חרם és חרם szók (e két szó tudósainktól eltérőleg chaulammal: rautham ve-chauver-nek olvasom) nem kerülhettek össze véletlenül; a sémita népeknél (így F. I.) — a hébert kivéve, kinél a próféta intézmény a paptól elkülönített — a pap egyszersmind jós is volt, és az egyik fogalom a másikat is involyálta, a חרם nevezet pedig igen homályos és kétes és valószínűleg az ázsiai „khán“-ból ültetett át. Ha már most, mint említve volt, a samaritan irás oly célból fogadtatott el, hogy a szomszéd népek előtt is olvasható legyen, arra is kellett figyelemmel lenni, hogy a körülirat szövegét értsék is. A főpap elnevezésére egy idegen származásu szó hozatván alkalmazásba, mi volt tehát természetesebb, mint hogy a forgalom legkiválóbb eszközén: a pénzen, annak címét a körülakó népekkel saját nyelvükön is közölték?! חרם és חרם tehát nem egyebek a חרם értelmezvényeinél, az első az északi aram, a második a déli, a héberrel közelebb rokonságban álló törzseknek szól. Chartom pedig azon szó, melyre az érmek világosságot vetnek, mert ennek valódi jelentése csakis az ismertett körülirat által volt kipuhatolható, miről a t. olvasó, mint reménylem, érveléseim s indokolásaim folytán meg is győződött. Azoknak, kik a status constructusban két niszmach-t nem szeretnek megtűrni, megsúgom, hogy חרם önálló értelemben vehető, a birtokviszony csak a következő szónál kezdődvén.

Ezzel bezárom értekezésemet. Megvallom, hogy egyik másik állításomhoz a szó még hozzáfér; nincs is szándékomban érveléseimet egyedül helyeseknek és következtetéseimet megdönthetetleneknek hirdetni. Én csak keresem az igazságot. Ha megtaláltam-e? arról ítéljen az értelmes olvasó. Ha sikerülend ebbeli eszmecszerét megindítanom, fáradságomért gazdagon meg leszek jutalmazva. Azon valamással is tartozom a t. olvasónak, hogy csak habozva nyultam a tollhoz e tanulmány megírásánál. Hiszen a héber-magyar irodalom mezeje még parlagon hever, és a rabbi-képző-intézet értesítőin kívül alig van valami, a mi e nemben útmutatóul szolgálhatna; a héber-magyar polemika még nincs megteremtve! De meglesz, ha mindenki erejéhez képest annak megalkotásához hozzá fog járulni. Ha tehát a t. olvasó dolgozatomban valami nyelvbéli szöglezetességet, vagy épen hibát tapasztalt, gondolja meg: כל החלולות

*) Ami héberben m e m. az aramban gyakran nunná változik; így: ריקן שלחתי I. M. 31, 42.) Onkelos fordítása szerint ריקן שלחתי.

קשה Minden kezdet nehéz. Erősen él bennem a hit, hogy az utókor hálával fog adózni azok emlékének, kik a talajt egyengetve, a kezdemény nehézségeitől nem rettentek vissza. Üdv a hazának!

A z á r e l l e n .

Felhőgomoly az éj felett —
Virraszt-e isten oda fenn?
Ne kérdezd tőlem — nem tudom,
Eredj aludni, gyermekem!
Zord századokból éji rém
Jár szerte a föld kerekén.
Szemében máglyafény lobog,
Lehet, ide is bekopog . . .
— Eredj aludni, gyermekem!

Országra jár országra szét,
Miként a pestis — utja vész!
Meghal nyomán az irgalom
S elveszti ősjogát az ész.
Téboly dühöng fent és alatt,
Megszáll holdog — boldogtalant,
S ez emberből kit elragad,
Csupán a pusztá név marad . . .
— Eredj aludni, gyermekem!

Meg-megujul a régi vád:
Azt mondják, vért iszik apád,
S ha felnősz, akkor ott, a hol:
Majd te is, te is vért iszol!
Felhőgomoly az éj felett —
Virraszt-e isten odafenn?
Tagadnom: kín — elhinnem: vád,
Oh mindenképen súly nekem!
— Eredj aludni, gyermekem!

Mi nem szeretjük e hazát,
Ránk olvassák oly könnyedén!
Madár fészket, odvát a vad
Szeretheti — nem te, nem én!
A gályarabnak bélyege,
Mit hóhér homlokára sűt,
Nem oly gyalázó, mint e vád,
Mely ólálkodik mindenütt . . .
— Eredj aludni, gyermekem!

Ha vétkezel — ingerelsz,
Ha szótlan tőröd — gyávaság!
Feljajdulsz: érzékenykedel
S a néma jaj is vall reád!
Egy törvényre dobog a sziv,
Kering a vér, eszmél az agy,
Kivétel nincs — csak egy, csak egy!
És e kivétel az te vagy! . . .
— Eredj aludni, gyermekem!

Ó hunyjatok le, hunyjatok!
Ti ragyogó, szép csillagok;
Kis fiam édes szemei! —
Minek ily éjben fényleni?
Ó hisz e fény is ellenem
Fordulhat egykor, ugy lehet,
Ha sirva megemlegeted
Végzetes örökségedet,
Én édes drága gyermekem!

Kiss József.

A zsidó vallás reformja.

Debreczenből azt írják lapunknak, hogy ott, valamint Felső-Magyarország több városában élénk mozgalom indult meg a haladóparti zsidóság között, mely mozgalomnak

az a célja, hogy a zsidó vallást, mely napjainkig megtartotta ősrégi szertartásait, gyökeres és a kor szellemének megfelelő reformnak vessék alá.

Ugyanabból a forrásból (nem rendes tudósítónktól) tudjuk azt is, hogy az említett vidék neolog zsidói már tanácskoztak is többször e nagy fontosságú ügyben s a következő alapelveket állították össze:

I. Az alkotandó reformtörvények s a módosított imádságok magyar nyelven szerkesztetnek s kizárólag ezen a nyelven végeztetnek el.

II. A reformált zsidók naptári éve az eddigi marad, vagyis a világ teremtésétől számított.

III. A reformált zsidó vallás alapját Mózes tíz parancsolata teszi.

IV. Az eddigi szokás szerint nyolcz napig tartott husvéti és sátoros ünnep két napra szállíttatik le, úgy, hogy ez ünnepeknek két első napja marad érvényben. Tehát úgy a husvéti, mint a sátoros ünnep 6 napja megszűnik a vallás tárgya lenni.

V. A bizonyos ritus szerint készített s a husvéti ünnepek alatt élvezett pászkák helyett ezentul buzalisztból élesztő és só nélkül süített „Graham-kenyér“ használtatik, kegyeletes emlékeül a zsidók Egyiptomból való kivándorlásának. Ezt a kenyeret az oroszok is egészségesnek és könnyen emészthetőnek vallják.

VI. Az ezentul két napig tartó újévi, sátoros, husvéti és pünkösdi ünnepeken csak reggel 8-tól 10 óráig lesz istentisztelet.

VII. A kiengesztelődés napján (jomkipur) szintén csak reggeli 6 és 10 óra közt lesz istentisztelet. Az eddig szokásban volt böjtölés elmarad.

VIII. Szombati napokon is csak reggel 6—7 óráig végeztetnek az imádságok.

IX. Az itt meg nem említett s eddig fennállott böjt-, gyász- és örömnepok megszűnnek.

X. Az eddig érvényben volt törvény, hogy 8 nap multán az ujszülött gyermekek körülmetélendő, érvényen kívül helyezendő: a reformált zsidók nem metéltetik körül gyermekeiket, mert egyrészt egészségügyi szempontból sehol és soha se mutatták még ki, hogy a körülmetélés — mint igen sok zsidó tévesen állítja — megmenti az illetőt nem egy betegségtől; míg ellenben más oldalról már igen gyakran volt alkalom ama szomorú tapasztalásra, hogy gyenge testalkatu gyermekek részint az ügyetlen operáció, részint a beálló vérzés következtében, melyet elállítani nem tudtak, sőt mi több, az ártatlan teremtések az operálóktól rájuk ragadt szifilisztikus betegségek következtében, a körülmetélés áldozatai lettek és a jövőben is lennének.

XI. Az ételre és italra eddig fennállott megkülönböztetés, hogy „kóser“, „tréfi“, „nészach“ nem lesz többé vallás tétele; a reformált zsidó megeszik, megiszik mindent, a mi egészségének nem árt.

XII. A reformált zsidóknál az esketés csak akkor törvényes, ha a királyi közjegyző vagy más törvényszéki hatóság által is teljesítettik.

LEVELEZÉSEK.

A szatmári zsidók reformmozgalmához.

Nagy-Kanizsa, 1882. július 3.

Tisztelt szerkesztő ur!

Több hirlap közlése szerint a szatmári értelmesebb zsidóság körében reformmozgalom indult meg, mely szerint „a zsidó liturgiát s az egész vallásszervezetet gyökeres átalakításnak kell alávetni, illetőleg visszaállítani az ótestamentumon alapuló vallás régi tisztaságát és egyszerűségét. Ők ezentul csak az ótestamentumot, nem pedig a csak később keletkezett talmudot tartják irányadónak; a nemzetiség eszméjének hódolva, az eddigi héber helyébe

a magyar nyelvű liturgiát akarják tenni és végre oly szervezetet akarnak adni a zsidók községi és társadalmi életének, mely szoros összhangzásban állana a valódi magyar szellemmel stb.“

A hány tétel — annyi non sens. Az első hirt, mely a szatmári zsidók reformmozgalmát illetőleg távirat alakjában közöltetett a „Pesti Hirlap“-ban, kételkedve fogadtam, de mivel most már több lapban és ilyen határozott alakban lépett fel a hir, meg lehet, hogy igaz. Ez esetben azonban a nyilvánosságé s a nyilvánosságnak van joga megtenni reá észrevételeit.

Az utolsó hetek kósza hiri sokat beszéltek a zsidók tapintatlanságáról, s ha ebben volt is valami való, azt hiszem, hogy a szatmári zsidók tapintatlansága ezt felülmulja.

Meg fogom magyarázni, hogy miért.

A szatmári zsidók először is szegénységi bizonyítványt állítottak ki magukról, magyarságukról és hazafiságukról, mert kezdeményezésükkel bevallani látszanak, hogy azon alap, melyen eddig állottak, gátolta őket magyarságuk kifejtésében. De ezt maguk is alighanem visszafogják utasítani. Másodszor a zsidó liturgiát, s az eddigi vallásfelekezeti szervezetet, melyet nézetük szerint gyökeresen át kell alakítani, látszanak okozni azért, hogy ők nem eléggé magyarok, így tehát fegyvert szolgáltatnak a zsidók azon gyűlölöinek kezébe, kik elég oktanul a zsidó vallást okolják a zsidók képzelt vagy valódi hibáiért. Harmadszor: a jó szatmári zsidóknak alig ha nem éppen oly fogalmuk van a Talmudról, mint akár Istóczynak, azaz nem tudnak belőle semmit, s nem tudják azt, (a mi különben a congressusi időkben sokszor volt vita tárgya, melyben a boldogult szegedi rabbi Löw Lipót is résztvett) hogy keresztény értelemben a zsidónak nem képezi egészen kötelező dogmáját a Talmud, mely nem volt és nem is lesz valláskönyv abban az értelemben, melyben a zsidók ellenségei azt izgatásaik céljából elhithetni akarják, hogy tehát, mikor ők a Talmud ellen kikelnek, csak vastag tudatlanságukról tesznek tanubizonyságot. Negyedszer pedig: ha ők ezen nézeteikkel a haladottabb izr. községeket csatlakozásra akarják felhívni, azzal csak nevetségessé teszik magukat, mert azoknál a községeknél, melyek a congressusi alapszabályok szerint szervezve vannak, már későn kopogtatnak. Mert semmiféle zsidóság (tulajdonképpen csak egy létezik) nincsen ellentétben a magyar szellemmel, és elég baj, hogy a szatmári zsidók csak most az izgalmas napok közepette jutottak arra a gondolatra, hogy nekik voltaképen magyaroknak kellene lenniök.

Nem ismerjük a szatmári izr. hitközség szervezetét. De szervezetük pontjaiból azt véljük látni, hogy a vallásoktatás (a felsőbb gymn. osztályokban és a népiskolában, valamint a szentírás fordítása) német, s hogy papjuk sincs, a ki a zsidó vallás tiszta elveit magyar nyelven fejtegetné előttük szombaton.

Mert intelligens férfiakban bámulatot keltő az a tájékozatlanság, mely a lapok útján nyilvánosságra jutott pontozatokból kitűnik.

A congressusi alapszabályok nem foglalkoznak a vallás ügyeivel, csak administratív dolgokkal, de kétségkívül olyanokkal, melyek a vallási szertartások külső nyilatkozási módját érintik. Ezek az alapszabályok főszerűségletnek említették, egy magyarországi rabbiképezde megnyitását. A t. olvasó még emlékezni fog arra az éktelen lár-mára, melylyel az orthodoxok a congressusi alapszabályokat fogadták; még emlékezni fog a 305 zsidó hitközség memorandumára, országgyűléshez intézett kérvényeire, melyeket számot tevő szavazatukkal támogattak Deák, Zsedényi, Jókai s mely az orthodoxoknak lehetővé tette a zsidó községekben szakadást idézni elő. Én akkor (1870-ben) kifejeztem azon meggyőződésemet, hogy az országgyűlés szabadelvű és az orthodoxok autonómiáját védő álláspontja által polgárjogot ad a német zsidó jargonnak és utját vágja az orthodoxok magyarosodásának az iskolában

és a templomban; s a Rákosi Jenő „Reformjában“ megjelenő egy cikk ezen szavakkal végződik: „Nem lehet tagadni, hogy az országgyűlés, habár a legszebb indokolással, önhatalmilag zavarta meg a magyar zsidóság autonóm alapra fektetett szervezését. Ha az uralkodó jár el ilyformán, autokratának nevezik őt; a parlamentek ilyen magatartására még hiányzik az alkotmányos műszó.“

A szakadás most már meg van, de idők folyama igazolta aggodalmaimat, valóságos istensértést követnek el az orthodox zsidók, mikor a congresszusi alapszabályokban lefektetett szabadelvű és a kor igényeinek megfelelő községi szervezet meghonosításától idegenkednek. Mert itt a legnagyobb baj, — s a legnagyobb szükséglet a magyar iskola és a magyar hitszónoklat. Ezt a szatmáriak körükben, a hol tán még az orthodox szokások divának, minden zajos reformmozgalmak tervezgetése nélkül megtehetik, sőt ennek megtétele nem érdem részükről, hanem már régen h a z a f i a s k ö t e l e s s é g l e t t v o l n a ; a mit ha eddig elmulasztottak volna, elég rossz, de a mit még mindig megtehetnek a nélkül, hogy magukat az ország színe előtt blamirozzák. Kitűnő héber-magyar imakönyveink is vannak már, tehát ebben sincs hiány; s ha magyar predikációjuk nincsen, van magyar-zsidó szeminárium, innen talán ez évben is kikerül néhány derék zsidó magyar pap. Csak azután ne cselekedjenek úgy, mint némely más zsidó hitközség, hogy egy pár orthodox érzelmű hitközségi tag kedvéért németül is predikáltassanak, mert félt, hogy a magyar hitszónoklat egészen el fog maradni lassanként. Minden rosszban van valami jó, s az utóbbi izgalmas napokban az a jó, hogy itt-ott a zsidók saját ügyeikre kezdenek figyelni jobban. Nekem is van még mondani valóm, de az nem e lap keretébe való, elmondom azt egy külön füzetben, talán ezt nem csak keresztyének fogják megvenni, mert a zsidóknak is szól.

Hoffmann Mór,

okl. főgymn. tanár, gymn. izr. hitoktató.

I R O D A L O M.

Megjelent és szerkesztőségünkhöz beküldetett:

A Nagy-kanizsai izr. 6 oszt. fiu- és leányiskola értesítője. Tanszemélyzet: Eichberg Adolf igazgató, Boronkay Károly, Bún Samu, Freundné Karolina, Friedmann Bernát, Kellert Lajos, Kemény Mór, Kondor József, Löwenbachné J., Spitzerné Róza, Weisz Julesa, Wilhelm József, főt. Fassel H. B. rabbi. — 527 tanuló közül 487 magyar, míg németnek csak 9 van bejegyezve. E népes intézethez tartozik még egy 3 osztályu kereskedelmi iskola is.

A szegedi zsidó népiskola értesítője. Tanító-testület: Deutsch Samu, Fischhof Vilma, Horovitz Katalin, Klein Salamon, Lederer Anna, Schulhof Lajos, Stern Karolin, Strasser Antal. A tanulók száma 526, tehát a múlt évihez képest emelkedés. Az érdemsorozatot megelőzi Löw Immanuel főrabbi emelkedett emlékbeszéde Bolgár Mihály fölött.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egy derék zsidótanító.** Putnoki levelezőnk írja, hogy m. hó 25-én volt az ottani izr. elemi iskola 3. és 4. osztályában a záróvizsga a legszebb eredménnyel. Különösen a magyarosodás tekintetében győzte meg e vizsgálat a nagyszámu hallgatóságot a Pfeiffer Ignác tanító egy évi buzgó fáradozásai által elért valóban meglepő, szép eredményről. — A derék tanító egy rövid tanév alatt oly magyarokat képzett mind nyelvre, mind érzelmre izraelita növendékeiből, hogy akármelyik tősgyökeres magyar város hasonfoku iskolájának becsületére válnának. De sajnos, még mindig akadnak hitsorsosok, kik megbotránkoznak a

hazafias tanító magyarosítási buzgalmán. Ezek közé tartozik a putnoki rabbi is, ki csupa ellenségeskedésből meg sem jelent a vizsgán. *) „Fájdalom, írja tovább tudóstónk, hogy ép e miatt már a jövő tanévben elhagyja a derék tanító Putnokot, hogy máshol keressen mezőt apostoli működése számára.“

— **Érdekes apróságot** jegyezhetünk fel. Egy dohányutczai izraelita kereskedő, a ki tegnap korán kelt, megpillantja, hogy egy ember előbb óvatosan körültekint, azután plakátot ragaszt ki az átellenes sarokházra. Odamegy s bosszankodva olvassa:

És ne vásároljanak a keresztények a zsidóktól semmit.....

A boltos a helyett, hogy leszakította volna az izgató czédulát, nagy hirtelen beszalad a boltba, kihozza a czimbetüket és a firnajszt és a mondat kiegészítéseül odate remti még ezt a szót:

..... hitelbe!

Igy aztán mindnyjárt nincs semmi izgató a plakáton.

— **Csornán**, mint a Sopron írja, zug-rabbiképző intézet létezik. Az intézetet egy fakereskedő alapította s ott ő tanítja a bachurokat. A lap e zugiskolára főlhivja a hatóságok figyelmét.

— **Antisemitikus izgatási szer.** A fővárosban ép úgy mint az egész országban vigneták és röpiratok osztatnak szét, melyek a zsidók ellen való izgatás a céljok. Ily vigneta már jutott a kezünkbe; tartalmuk a következő: A zsidóban a legfőbb baj nem a vallás, hanem a faj! — Pártoljuk a honi ipart. Ne vásároljatok zsidónál! Mi a virágnak mérges harmat, mi disznóhus Judefajnek, a mi piócza a vérnek, az a zsidó kereszténynek. — Ez utóbbi a helybeli dohányutczai templom falára volt felragasztva és Bartalics Imrének nyomdai jelével van ellátva.

— **Zsidóüldözések Szeniczen.** A „N. Fr. Presse“-nek írják Szeniczeről, hogy ott jun. 28-án egy sulyosan beteg zsidó ablakait bevették, másnap Péter és Pál napján pedig egyik cigány zenekar elkezdte esti 9 órakor a hepp-hepp nótát huzni az utcákon nagy népcsoport élén, melyben egy királyi hivatalnok maga hívta fel a népet zsidógunyoló dalok dalolására. Csakhamar paraszt-suhanczok és mesterlegények is csatlakoztak a csoporthoz, mely vad kurjongatásokkal s „hepp-hepp“ kiabálással ért a piacra. — Itt egy Deutsch nevű zsidó figyelmeztette a jókedvű hivatalnokot magaviselete illetlenségére, s ha néhányan közbe nem lépnek, bizonyosan tettelegességre kerül köztük a dolog, — E közben azonban a parasztlegények elkezdtek a piacon verni a zsidókat, mit látván Adamovics szolgabíró, hirtelen pandurokat requirált, kik helyreállították a csendet. De két óra múlva ismét kitörték a zavargások, melyek alatt Weisz zsidó templomszolga lábában lövést kapott. — A szomszéd falvakból fegyveres (!?) parasztok és parasztnők nagy ponyvakkal jöttek a városba, hogy raboljanak. A pandurok sokakat elfogtak. A zsidóság távirati uton segílyt kért a miniszterelnöktől.

Mai számunkban **Führer Ignác**, képezdei tanár könyvhirdetése is foglaltatik, melyet t. olvasóink és kollégáink b. figyelmébe ajánlunk.

*) Nagyon szeretnők, ha akadna putnoki ember, ki azt a famozus „fő“-rabbist és viselt dolgait a Szomb. U. olvasóival megismertetné. — F. I.

S z e r k e s z t ő i p ó s t a.

H. M. Kanizsán. A szerkesztő ur távollétében én jártam el ügyében, de fájdalom egészen eredménytelenül. F. I.

K. I. Nagyvárad. Jövő számban.

N. J. Kaposvár. Láthatlanban semmit sem ígérhetünk. Az igazságot — ha annak közléséből olvasó közönségünkre némi haszon háramlik — soha sem szottuk véka alá rejteni. F. I.

Zs. S. urnak. Szíveskedjék velem előre tudatni, mikor, hová írhatok t. kollega urnak.

FÜHRER IGNÁCZ

(Lakik: Budapesten, Szerencsen utca 4. szám alatt.)

1—3

TANKÖNYVEI.

a) magyar nyelven:

1. Magyartalanságok, betűrendben (kapható a szerzőnél és minden könyvárusnál.) Ára fűzve: 40 kr.
2. Rendsz. Magyar Nyelvtan (felső nép-, polgári- és középiskolai használatra. A szerzőnél is kapható) 50 kr.
3. Nyelvtani példatár, 3 kötetke (Szerzőtárs; Schön József; a Franklin-Társulat kiadása.) 15—20 kr.
4. Számtani példatár, 5 kötetke, 2. kiadás (Tetteynél). 20—24 kr.
5. Hazai s általános földrajz, 9. kiadás (Grillnél). 30 kr.
6. Népiskolai földrajz, (kisebb, Rautman-nál). 20 kr.
7. A magyarok Története, 14. kiadás, kötve (Aigner). 30 kr.
8. A Természettudományok elemei, 5. kiadás, kötve (Kókai). 30 kr.
9. Világtörténet, jellemképekben (Laufer). 60 kr.

10. Kisebb Világtörténet, (Aigner kiadása). 40 kr.
11. Első okt. a Franczia nyelvben, kiejt., kötve (Laufer). 30 kr.
12. Mózes I. könyve, pályanyertes fordítás (kapható Zilahinál). Kötve 40 kr.
13. „Emil, vagy a Nevelésről.“ Irta Rousseau J. J. Franciaából fordította Führer Ignác, (Franklin T.) 2 frt 40 kr.

b) német nyelven:

14. Vaterl. und allg. Geografie, (bei Grill). 30 kr.
15. Geschichte der Ungarn, 6. Auflage (Aigner). 30 kr.
16. Weltgeschichte in Charakterbildern, (Laufer). 50 kr.
17. Praktische Lehrmethode der Ungar. Sprache (Laufer). 36 kr.
18. Praktische Lehrmethode der Franz. Sprache (Laufer), 30 kr.

Frank Henrik fiai
Ludwigsburgban

Cs. kir. szab. gyár
Linzben a Duna mellett.

3—10

Valódi FRANCK-kávé

Valamennyi pótkávé fajok közt a legerősebb, a leghatározottabb s így a legolcsóbb pótkávé faj.

2—5 kanál kávészemhez 1 kanál Frank-kávé veendő s e vegyületekből táplálós, erős, ízletes és egészségesebb kávét kapni, mint 4 kanál tiszta kávészemből.

Mindig frissen kapható az ország minden fűszerkereskedéseiben.

„A párisi cipőhöz.“

Valódi orosz bagaria eszímák,
Vízhatlanságért jótállás.

Schwarz József.

Károly-körut, Károlykaszárnya 17. szám,

ajánlja gazdagon felszerelt cipőgyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobban és legelősebb árúknak elismerve, alapítotott 1866. évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztíngből	1	frt 20	1	frt 50
Dívtatos kommod cipők bőr vagy eberlasztíng vagy eszokorral vagy díszítéssel	1	70	2	20
Regatta legfinomabb oberlasztíng dívtatos és elegáns	2	40	2	60
„ finom szalon-lakból úgy szinte eberlasztíng vagy kesztyű bőrrel legújabb készítés	2	70	2	90
Eberlasztíng zúgos topán rámás talppal 6" magas szárral	3	40	4	—
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak boricékkal 6" magas szárral	4	50	5	—
Igen finom zerge vagy Chagrín topán 6" magas szárral	3	40	3	90

Urak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből	—	90	1	20
Legfinomabb mainezi borjúbőr zúgos topán	4	—	4	50
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	3	50	3	80
Regatta Lak vagy borjúbőről	4	—	4	50
Szalonlak vagy borjúbőr zúgos topán dívtatos és varrott talppal	4	50	5	—
Zerge vagy Chagrín topán erős talppal	4	—	4	50
- Legnagyobb választék fi-leány és gyermek cipőkben, úgy szinte legdivatosabb ránczos eszímák mindenféle nagyságban. Vidéki megrendelések mérték vagy mintacipő szerint utányét mellett pontosan teljesítetnek. A t. cz. közönség saját érdekeiben keretik „A Párisi cipőhöz“ ezimet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmentve beküldetik.